

Sygn. akt II Ca 1412/13

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 20 lutego 2014r.

Sąd Okręgowy we Wrocławiu II Wydział Cywilny Odwoławczy w składzie następującym:

Przewodniczący- Sędzia SO Anna Kuczyńska

Sędzia SO Monika Kuźniar (spr.)

Sędzia SO Dorota Stawicka-Moryc

Protokolant: Elżbieta Biała

po rozpoznaniu w dniu 20 lutego 2014r. we Wrocławiu

na rozprawie

sprawy z powództwa A. M.

przeciwko (...) S.A. w W.

o zapłatę

na skutek apelacji pozwanego

od wyroku Sądu Rejonowego dla Wrocławia-Fabrycznej we Wrocławiu

z dnia 13 sierpnia 2013r.

sygn. akt XIV C 2014/12

I. oddala apelację;

II. zasądza od pozwanego na rzecz powódki 600 zł kosztów postępowania apelacyjnego.

Sygn. akt II Ca 1412/13

UZASADNIENIE

Zaskarżonym wyrokiem Sąd Rejonowy w pkt I zasądził do (...) SA w W. na rzecz powódki A. M. kwotę 10.000 zł z ustawowymi odsetkami od 17.10.2011 r. do dnia zapłaty; w pkt II umorzył postępowanie w zakresie żądania zapłaty kwoty 1.556,50 zł i odsetek od tej kwoty; w pkt III oddalił dalej idące powództwo; w pkt IV zasądził od pozwanego na rzecz powódki 1.717 zł kosztów postępowania.

Rozstrzygnięcie zapadło w oparciu o następujące ustalenia stanu faktycznego.

K. M., brat powódki A. M. zginął w wypadku samochodowym w Czechach w dniu 11 listopada 2007 r. Wypadek został spowodowany przez kierującego pojazdem, którego posiadacz był ubezpieczony od OC posiadaczy pojazdów mechanicznych u pozwanego. K. M. był pasażerem tego pojazdu. K. M. i A. M. nie mieli innego rodzeństwa. Zmarły mieszkał z ich matką oraz swą byłą żoną i dwójką dzieci we W.. Matka powódki i K. M. zmarła kilka tygodni po śmierci K. M. z powodu choroby nowotworowej. Rodzeństwo spotykało się dwa razy w miesiącu, łączyły ich zwykłe stosunki, bez szczególnej zażyłości. Spędzali jednak razem wakacje – również w roku śmierci K. M.. Brat darzył powódkę

zaufaniem, zwierzał się ze swych problemów – składały się na nie między innymi konflikty z byłą żoną i problemy wynikające z uzależnienia od narkotyków. Rodzeństwo wspólnie przeżyło śmierć ojca – było to w 1998 r. Prowadzili rozmowy na osobiste tematy, które trudno było powodce poruszać w rozmowach z innymi osobami. Powódka ma dwie córki, które teraz mają 20 i 13 lat, po śmierci brata urodziła jeszcze jedno dziecko. Po śmierci brata powódka podjęła leczenie psychiatryczne, lecz na jej trudności ze zdrowiem psychicznym złożyło się więcej czynników. Powódka podjęła leczenie w połowie 2009 r. Z wywiadu lekarskiego znajdującego się w dokumentacji lekarskiej wynikało, że jedną z przyczyn jej załamania było odnalezienie notatek matki, z których wynika, że brat powódki i jego żona szantażowali matkę. Powódka zgłosiła żądanie zapłaty zadośćuczynienia stronie pozwanej w dniu 16 września 2011 roku, strona pozwana odmówiła zapłaty.

Uzasadniając rozstrzygnięcie Sąd podał, że źródłem roszczenia powódki było zdarzenie stanowiące czyn niedozwolony, w wyniku którego zmarł jej brat. Następstwem tego zdarzenia jest naruszenie dóbr osobistych powódki, polegające na naruszeniu jej prawa do posiadania osoby bliskiej i więzi rodzinnej z tą osobą. Tego rodzaju dobro osobiste podlega ochronie w rozumieniu art. 24 k.c., a co za tym idzie, powódka może żądać zadośćuczynienia za jego naruszenie na podstawie art. 448 k.c. Sąd podał, że zasada odpowiedzialności pozwanego, mimo braku w dacie śmierci odrębnego przepisu wymieniającego możliwość przyznania zadośćuczynienia za tego rodzaju konkretne naruszenie dóbr osobistych, wynika z art. 448 k.c.

Apelację od powyższego rozstrzygnięcia wniosła strona pozwana. Sądowi I instancji zarzuciła naruszenie art. 448 § 1 k.c. przez ustalenie, iż sprawca czynu niedozwolonego zaistniałego przed dniem 3 sierpnia 2008 r. (czyli przed wprowadzeniem do kodeksu cywilnego art. 446 § 4), w wyniku którego doszło do śmierci brata powódki K. M., jest biernie legitymowany w zakresie roszczeń wynikających z naruszenia dobra osobistego najbliższych członków rodziny zmarłego oraz że ponosi on odpowiedzialność na podstawie art. 24 § 1 k.c. w zw. z art. 448 k.c. za szkody niemajątkowe powstałe na skutek naruszenia dobra osobistego tych osób w postaci życia rodzinnego; naruszenie art. 34 ust. 1 ustawy o ubezpieczeniach obowiązkowych, Ubezpieczeniowym Funduszu Gwarancyjnym i Polskim Biurze ubezpieczycieli komunikacyjnych poprzez przyjęcie ochrony dóbr osobistych (poza wymienionymi w powyższym przepisie) podlegającym odpowiedzialności ubezpieczyciela (braku dobra wyrażającego się w możliwości trwania osobistej, szczególnego rodzaju więzi braterskiej); naruszenie art. 24 § 1 zd. 1 k.c. poprzez uznanie, że zachowanie sprawcy czynu bezprawnego, które było przyczyną powstania skutku w postaci śmierci brata powódki K. M. posiada cechy, o których mowa w cytowanym przepisie: „ten, czyje dobro zostało zagrożone cudzym działaniem”.

Wniosła o zmianę wyroku w zaskarżonym zakresie i oddalenie powództwa oraz o zasądzenie od powódki na rzecz pozwanego kosztów postępowania za obie instancje, w tym kosztów zastępstwa procesowego wg norm przepisanych.

W **odpowiedzi na apelację** powódka wniosła o jej oddalenie oraz o zasądzenie od strony pozwanej kosztów postępowania apelacyjnego według nom przepisanych.

Sąd Okręgowy zważył, co następuje:

Apelacja nie zasługiwała na uwzględnienie.

Na wstępie należy stwierdzić, że Sąd Rejonowy, na podstawie dokładnie przeprowadzonego postępowania dowodowego poczynił prawidłowe ustalenia faktyczne, z których wywiódł trafne wnioski. Zarówno rozstrzygnięcie Sądu, jak i motywy uzasadnienia Sąd Odwoławczy w pełni aprobuje.

Apelacja strony pozwanej sprowadza się w istocie do zakwestionowania podstawy odpowiedzialności sprawcy szkody, /a co za tym idzie, ubezpieczyciela, jako że jego odpowiedzialność jest pochodną odpowiedzialności sprawcy/ za naruszenie dobra osobistego w postaci prawa do więzi rodzinnej zerwanej wskutek śmierci brata powódki w wyniku wypadku komunikacyjnego do którego doszło przed dniem 3 sierpnia 2008 r. czyli przed wprowadzeniem przepisu art. 446 § 4 k.c.

W pierwszym rzędzie wskazać należy, że nietrafny jest zarzut Apelującego odnośnie naruszenia przez Sąd Rejonowy przepisu art. 24 § 1 zd. 1 k.c. Jak wynika z treści uzasadnienia Sądu Rejonowego, za podstawę prawną powództwa Sąd ten przyjął w istocie przepis art. 448 k.c. w związku z art. 24 k.c. bez określenia, w jakim zakresie jeśli chodzi o ten ostatni przepis. Ma rację Skarżący, że istotnie przepis art. 24 § 1 k.c. w zdaniu pierwszym stanowi, że ten, czyje dobro osobiste zostaje zagrożone cudzym działaniem, może żądać zaniechania tego działania, chyba że nie jest ono bezprawne. Przepis ten zawiera jednak również zdania drugie i trzecie, wedle treści których w razie dokonanego naruszenia może on (poszkodowany) także żądać, ażeby osoba, która dopuściła się naruszenia, dopełniła czynności potrzebnych do usunięcia jego skutków, w szczególności ażeby złożyła oświadczenie odpowiedniej treści i w odpowiedniej formie. Na zasadach przewidzianych w kodeksie może on również żądać zadośćuczynienia pieniężnego lub zapłaty odpowiedniej sumy pieniężnej na wskazany cel społeczny.

A zatem, wykładnia przepisu art. 24 k.c. wskazuje, że ochrona dóbr osobistych może mieć charakter prewencyjny lub związany z trwającym bądź zaszłym naruszeniem dobra osobistego. Przepis art. 24 § 1 k.c. przewiduje zatem ochronę prawną dla osób, których dobro osobiste zostało nie tylko zagrożone, ale też naruszone cudzym działaniem.

Z przepisu art. 24 k.c. wynika, że aby uzyskać ochronę, należy wykazać, że doszło do naruszenia lub zagrożenia konkretnego dobra osobistego (por. wyrok Sądu Apelacyjnego w Lublinie z dnia 31 lipca 2013 r. (I ACa 243/13 LEX nr 1353790)).

Obowiązkowi temu niewątpliwie powódka sprostała.

Przypomnieć należy, że katalog dóbr osobistych określony w art. 23 k.c. ma charakter otwarty, a zakresem stosowania art. 23 i 24 k.c. objęte są wszelkie dobra osobiste rozumiane jako pewne wartości niematerialne związane z istnieniem i funkcjonowaniem podmiotów prawa cywilnego, które w życiu społecznym są uznawane za doniosłe i zasługujące z tego względu na ochronę. Do katalogu dóbr osobistych od dawna zaliczano m.in. tradycję rodzinną, pamięć o osobie zmarłej (por. wyrok Sądu Apelacyjnego w Łodzi z dnia 18 października 2013 r. LEX nr 1394242). W szczególności, prawo do życia w rodzinie oraz związanego z nim utrzymywania więzi osobistych i emocjonalnych z członkami rodziny należy zaliczyć do kategorii podlegających ochronie dóbr osobistych w rozumieniu przepisu art. 23 k.c.

W związku z tym, nie ulega wątpliwości, że naruszenie dobra, polegające na spowodowaniu śmierci osoby bliskiej skutkuje odpowiedzialnością na zasadach ogólnych, wynikających z art. 24 k.c. (por. wyrok Sądu Apelacyjnego w Poznaniu z dnia 18 czerwca 2013 r. (I ACa 392/13 LEX nr 1342326)). Jak wskazał Sąd Apelacyjny w Łodzi w wyroku z dnia 6 czerwca 2013 r. (I ACa 63/13, LEX nr 1327565), skoro dobrem osobistym w rozumieniu art. 23 k.c. jest kult pamięci osoby zmarłej, to - a fortiori - może nim być także więź między osobami żyjącymi. Nie ma zatem przeszkód do uznania, że szczególna więź emocjonalna między członkami rodziny pozostaje pod ochroną przewidzianą w art. 23 i 24 k.c. Sąd Apelacyjny w Łodzi, w wyroku z dnia 24 września 2013 r. (I ACa 450/13 LEX nr 1388855) orzekł, że utrata osoby bliskiej stanowi naruszenie dobra osobistego w postaci więzi rodzinnej i podlega ochronie na gruncie art. 448 k.c. w zw. z art. 24 k.c. Z kolei Sąd Apelacyjny w Katowicach w wyroku z dnia 6 sierpnia 2013 r. (I ACa 430/13 LEX nr 1369226) orzekł, że śmierć osoby bliskiej może stanowić naruszenie dóbr osobistych (art. 448 k.c.) w postaci więzi emocjonalnej łączącej te osoby, a także prawa do życia rodzinnego, czy utrzymywania wspólnych więzi.

Obecnie w orzecznictwie Sądu Najwyższego jest ugruntowane jednolite stanowisko, że spowodowanie śmierci osoby bliskiej może stanowić naruszenie dobra osobistego członków rodziny zmarłego w postaci szczególnej więzi rodzinnej i uzasadniać przyznanie im zadośćuczynienia na podstawie art. 448 k.c., jeżeli śmierć nastąpiła na skutek deliktu.

Skoro zatem prawo do więzi rodzinnej jest dobrem osobistym, to jego naruszenie uzasadnia przyznanie zadośćuczynienia na podstawie art. 448 k.c. w związku z art. 24 § 1 k.c.

Zgodnie z art. 448 k.c., w razie naruszenia dobra osobistego sąd może przyznać temu, czyje dobro osobiste zostało naruszone, odpowiednią sumę tytułem zadośćuczynienia pieniężnego za doznaną krzywdę lub na jego żądanie zasądzić odpowiednią sumę pieniężną na wskazany przez niego cel społeczny, niezależnie od innych środków

potrzebnych do usunięcia skutków naruszenia. Wedle zaś z art. 446 § 4 k.c., jak słusznie wskazał ubezpieczyciel, dodanym dopiero ustawą z dnia 30 maja 2008 r. o zmianie ustawy Kodeks cywilny oraz niektórych innych ustaw, Sąd może także przyznać najbliższym członkom rodziny zmarłego odpowiednią sumę tytułem zadośćuczynienia pieniężnego za doznaną krzywdę. Przepis art. 34 ust. 1 ustawy o ubezpieczeniach obowiązkowych, Ubezpieczeniowym Funduszu Gwarancyjnym i Polskim Biurze Ubezpieczycieli Komunikacyjnych, którego naruszenie wskazał w apelacji pozwany stanowi z kolei, że z ubezpieczenia OC posiadaczy pojazdów mechanicznych przysługuje odszkodowanie, jeżeli posiadacz lub kierujący pojazdem mechanicznym są obowiązani do odszkodowania za wyrządzoną w związku z ruchem tego pojazdu szkodę, będącą następstwem śmierci, uszkodzenia ciała, rozstroju zdrowia bądź też utraty, zniszczenia lub uszkodzenia mienia.

Niesłuszny jest zarzut Skarżącego naruszenia przez Sąd Rejonowy art. 448 § 1 k.c. Apelujący wskazywał, że skoro czyn niedozwolony w niniejszej sprawie stanowiący źródło roszczenia, miał miejsce przed dniem 3 sierpnia 2008r. (czyli przed wprowadzeniem do kodeksu cywilnego art. 446 § 4), to sprawca tego czynu (a tym samym ubezpieczyciel), nie jest biernie legitymowany w zakresie roszczeń wynikających z naruszenia dobra osobistego najbliższych członków rodziny zmarłego i nie ponosi odpowiedzialności na podstawie art. 24 § 1 k.c. w zw. z art. 448 k.c.

Stanowisko to jest błędne i odosobnione. W tym zakresie Sąd Odwoławczy w pełni aprobejuje ugruntowane w orzecznictwie sądów powszechnych stanowisko, zajęte min. przez Sąd Apelacyjny w Lublinie w wyroku z dnia 21 maja 2013 r. (I ACa 104/13, LEX nr 1321986), zgodnie z którym prawo do więzi rodzinnej jest dobrem osobistym, a jego naruszenie uzasadnia przyznanie zadośćuczynienia na podstawie art. 448 k.c. w związku z art. 24 § 1 k.c. w sytuacji gdy śmierć członka rodziny nastąpiła na skutek deliktu (wypadku komunikacyjnego), który miał miejsce przed dniem 3 sierpnia 2008 r. Na możliwość dochodzenia przez osoby najbliższe poszkodowanego, zmarłego w wyniku wypadku komunikacyjnym zadośćuczynienia na podstawie przepisu art. 448 k.c. w zw. z art. 24 § 1 k.c., jeśli delikt miał miejsce przed dniem 3.08.2008 r. wskazywał też Sąd Apelacyjny we Wrocławiu w wyroku z dnia 14 czerwca 2013 r. (I ACa 539/13, LEX nr 1369453) i Sąd Apelacyjny w Lublinie w wyroku z dnia 2 października 2013 r. (I ACa 393/13 LEX nr 1378760), a nadto Sąd Apelacyjny w Łodzi w wyroku z dnia 12 lipca 2013 r. (I ACa 227/13, LEX nr 1350383).

W oparciu o bogate- jak wskazano w tym zakresie orzecznictwo - wskazuje się, że wprowadzenie art. 446 § 4 k.c. doprowadziło jedynie do zmiany w sposobie realizacji roszczenia przez skonkretyzowanie osób uprawnionych do jego dochodzenia oraz przesłanek jego stosowania. Ustawodawca, wprowadzając w życie przepis art. 446 § 4 k.c., uznał za celowe jednoznaczne wyróżnienie świadczenia o charakterze niemajątkowym, przysługującego w sytuacji określonej tym przepisem. Nie oznacza to jednak, by przed dniem obowiązywania powyższej normy świadczenia tego rodzaju osobom bliskim nie przysługiwały. Przyznanie stosownego świadczenia, mającego na celu wyrównanie szkody poniesionej w wyniku śmierci osoby bliskiej, w wymiarze niemajątkowym, następowało przede wszystkim na mocy art. 446 § 3 k.c., mimo pewnych wątpliwości interpretacyjnych. W zakresie relacji pomiędzy regulacjami z art. 446 § 4 i 448 k.c. wypowiedział się Sąd Apelacyjny w Warszawie w wyroku z dnia 19 czerwca 2013 r. (I ACa 1270/12 LEX nr 1335752), wskazując, że konstrukcje zawarte przez ustawodawcę w art. 448 k.c. w zw. z art. 24 § 1 k.c. oraz 446 § 4 k.c. są tożsame w skutkach, zaś to, co je odróżnia, to możliwość zastosowania, z uwagi na umiejscowienie deliktu na osi czasu. Przed dniem 3 sierpnia 2008 r. osoby spełniające przesłanki podmiotowe wynikające z art. 448 k.c. również korzystały z ochrony, jaką po tej dacie doprecyzowano w ramach art. 446 § 4 k.c.

Przy założeniu, iż możliwe jest przyznanie zadośćuczynienia w niniejszej sprawie, z odwołaniem się do ochrony dóbr osobistych, Sąd I instancji nie dopuścił się również naruszenia art. 34 ust. 1 ustawy z dnia 22 maja 2003 r. o ubezpieczeniach obowiązkowych, Ubezpieczeniowym Funduszu Gwarancyjnym i Polskim Biurze Ubezpieczycieli Komunikacyjnych. O istnieniu podstaw odpowiedzialności ubezpieczyciela za skutki zdarzeń sprzed dnia 3 sierpnia 2008 r. w odniesieniu do osób najbliższych zmarłego poszkodowanego przesądziły uchwały Sądu Najwyższego - w uchwale z dnia 20 grudnia 2012r. (III CZP 93/12 OSNC 2013/7-8/84, LEX nr 1267081, Biul.SN 2012/12/11, M.Prawn. 2013/2/58) Sąd Najwyższy orzekł, że artykuł 34 ust. 1 ustawy z dnia 22 maja 2003 r. o ubezpieczeniach obowiązkowych, Ubezpieczeniowym Funduszu Gwarancyjnym i Polskim Biurze Ubezpieczycieli Komunikacyjnych -

w brzmieniu sprzed dnia 11 lutego 2012 r. - nie wyłączał z zakresu ochrony ubezpieczeniowej zadośćuczynienia za krzywdę osoby, wobec której ubezpieczony ponosił odpowiedzialność na podstawie art. 448 k.c.

Dlatego też nie zasługuje na uwzględnienie zarzut strony pozwanej, że nie ponosi ona odpowiedzialności za naruszenie dóbr osobistych powódki z uwagi na datę deliktu i brak obowiązywania wówczas przepisu art. 446 § 4 k.c. Sąd Odwoławczy stanowczo wskazuje, że odpowiedzialności ta wynika z art. 448 k.c. w zw. z art. 24 k.c., a legitymacja bierna ubezpieczyciela sprawcy wypadku w takich sprawach wynika z przepisu art. 34 ust. 1 ustawy z dnia 22 maja 2003 r. ustawy o ubezpieczeniach obowiązkowych, Ubezpieczeniowym Funduszu Gwarancyjnym i Polskim Biurze Ubezpieczycieli Komunikacyjnych (j.t. Dz. U. z 2013 r. poz. 392).

Mając na uwadze powyższe, Sąd Odwoławczy uznał, iż zaskarżone orzeczenie jest prawidłowe i z tego względu na podstawie art. 385 k.p.c. oddalił apelację strony pozwanej jako bezzasadną, o czym orzeczono jak w pkt I sentencji.

Orzeczenie o kosztach postępowania apelacyjnego zawarte w pkt II sentencji zapadło w oparciu o przepis art. 98 k.p.c. w zw. z art. 391 § 1 k.p.c. i § 6 pkt 5 i § 12 ust. 1 pkt 1 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 28 września 2002 r. w sprawie opłat za czynności radców prawnych oraz ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów pomocy prawnej udzielonej przez radcę prawnego ustanowionego z urzędu. Zasądzona kwota 600 zł stanowi koszty zastępstwa procesowego.